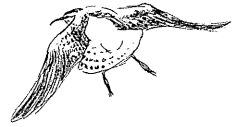
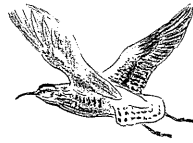

Mindre meddelelser

Større antal af Lille Regnspove *Numenius phaeopus* på Samsø, Østjylland, 1982-1988

I de senere år har jeg observeret en hel del Småspover *Numenius phaeopus* på Samsø. De har dels oprådt under forårstrækket, som regel i maj måned, men i endnu højere grad under efterårstrækket, hvor den Lille Regnspove i juli måned nærmest kan betegnes som en karakterfugl i den nordlige del af Stavns Fjord og på Østerhede.

Da Dybbros (1978) omtale af arten giver udtryk for nogen usikkerhed med hensyn til hvor i Danmark, arten forekommer, skal disse iagttagelser behandles nærmere her.

I tidsrummet 7. juli - 10. august i årene 1982-1988 har jeg registreret mine observationer af Lille Regnspove på Hesselholm Made. I de enkelte år har kun en del af perioden - men altid den væsentligste - været dækket. Observationsdagene fremgår af teksten til Tab. 1. Alle observationer af Lille Regnspove er noteret med

angivelse af antal, rast, fouragering, til- og fratræk samt trækretning.

Småspoverne opholder sig også på Østerhede og i området omkring Ydersteholm (se Fig. 1).

Hesselholm Made er et ca 30 ha stort kreaturafræsset strandengsområde. Under kraftigt højvande oversvømmes området i større eller mindre grad.

På Ydersteholm søger Småspoverne som regel til den nordøstlige del af øen og de omgivende lavvandede områder, der er så fladvandede, at store dele jævnligt tørlægges under lavvande.

Østerhede, der er en del af Nordby hede, er et fladt, lavt område med lynghele, der for nogle år siden næsten udelukkende var bevokset med hedelyng *Calluna vulgaris* og en lille smule revling *Empetrum nigrum*. I de senere år har revlingen bredt sig til større og større dele af området på lyngens bestokning. Der er også indvandret en del træer og buske, væsentligst fyr *Pinus* sp. og ene *Juniperus communis*. Tilgroningen er endnu ikke af et sådant omfang, at området har mistet sit præg af hede.

De første efterårstrækkende Småspover viser sig normalt på Samsø i slutningen af juni eller i begyndelsen af juli måned. Der ses dog først mere betydelige antal fra en uge ind i juli og en måned frem. I denne periode ses dagligt større eller mindre flokke. En meget stor del af dem raster og fouragerer på Hesselholm Made. Også i den sidste del af august og hen i september kan der ses enkelte Småspover.

Antallet af registrerede Småspover på Hesselholm Made indenfor tidsrummet 7. juli til 10. august i årene 1982-1988 fremgår af Tab. 1 og Fig. 2. Til trods for, at ingen af årene er dækket i hele perioden, fremgår det, at langt de fleste Småspover ses i sidste halvdel af juli, der er dækket alle årene.

I de perioder, undersøgelsen omfatter, er der kun set ganske få Storspover *Numenius arquata*, og de følges ikke med Småspoverne.

Diskussion

Cramp & Simmons (1983) beskriver den Lille Regnspoves træk på den måde, at det gennemføres i en bred front med lange etaper og relativt få rasteplasser. Trækket går ofte over landområder og foregår meget hurtigt. Imidlertid er kendskabet til rasteplasserne mangelfuldt.

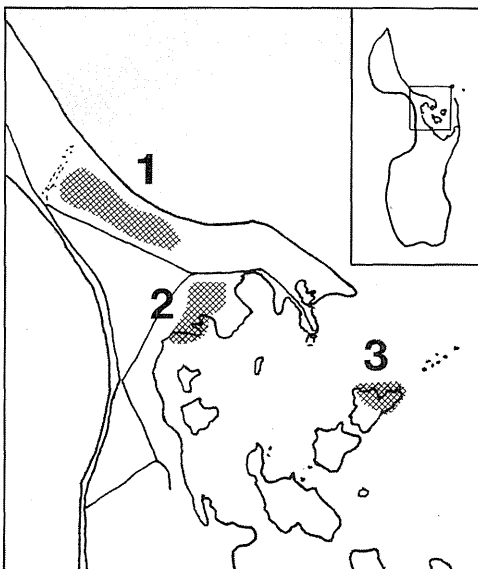

Fig. 1. Kort, der viser de omhandlede lokaliteter. 1: Østerhede. 2: Hesselholm Made. 3: Ydersteholm Stavns Fjord, Samsø.

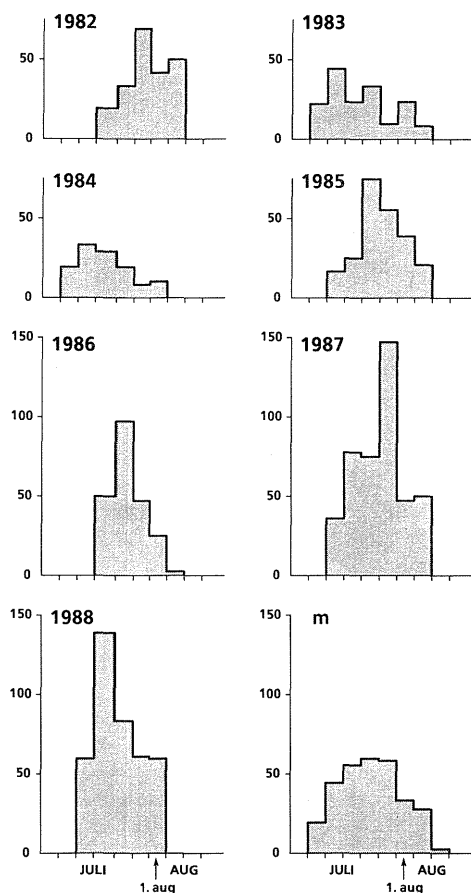

Fig. 2. Det gennemsnitlige antal observerede Småspøver pr dag i internationale 5-dages perioder i juli og august på Hesselholm Made i årene 1982-1988. m: gennemsnit for alle årene.

Mean numbers of Whimbrels per day in international five-day periods on Hesselholm Made in July and August 1982-1988. m: mean numbers, all years.

Tab. 1. Højeste dagstotaler af Småspøver på Hesselholm Made registreret inden for de angivne internationale 5-dages perioder. Daglige observationer i perioderne 17.7-6.8 1982, 9.7-5.8 1983, 7.7-3.8 1984, 14.7-10.8 1985, 16.7-10.8 1986, 11.7-9.8 1987 og 11.7-3.8 1988.

Daily maximum counts of Whimbrels on Hesselholm Made within the indicated 5-day periods.

	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
5/7- 9/7		22	31				
10/7-14/7		57	61	16		75	120
15/7-19/7	31	47	47	58	59	160	204
20/7-24/7	62	62	47	156	170	180	161
25/7-29/7	169	19	20	102	85	332	136
30/7- 3/8	66	62	28	82	44	80	128
4/8- 8/8	84	11		47	13	161	
9/8-13/8				9	2		
mediandato	29/7	21/7	15/7	25/7	22/7	24/7	20/7

Månedlige optællinger af vadefugle over hele landet 1974-1978 (Meltofte 1980, 1981) bekræfter Dybbros (1978) opfattelse, at Lille Regnspøve forekommer hyppigst i Vest- og Sønderjylland. Endvidere ses det, at Lille Regnspøves optræden i Danmark i alt væsentligt er koncentreret til tre måneder: maj (21% af forekomsterne), juli (38%) og august (26%), medens de sidste 15% fordeles på månederne april, juni, september og oktober.

Af de af Meltofte (1980, 1981) angivne forekomster i juli er knap 10% (90 fugle) fra Stavns Fjord. Selv om resultaterne ikke direkte kan sammenlignes med denne undersøgelse, da optællingsmetoderne ikke er de samme, tyder meget på, at der i de seneste år har været flere Småspøver omkring Stavns Fjord end i årene 1974-1978. I 1988 blev der i løbet af 20 dage i gennemsnit set 90,6 pr dag på Hesselholm Made, med de højeste daglige antal på 160 (17.7), 204 (18.7), 143 (19.7) og 161 (24.7). I disse tal kan der være dobbeltregistreringer. Den største enkelt-iagttagelse var 119, der rastede og fouragerede på Hesselholm Made den 18.7. Den 26.7 1987 landede mindst 200 på Hesselholm Made.

Ved Blåvandshuk, hvor Småspøverne ikke raster men kun passerer på trækket, er der registreret omkring to trækkende pr time i de to sidste 5-dages perioder i juli og de to første i august (Meltofte et al. 1972).

Meltofte (1987) konstaterer, at efterårstrækket på Tipperne forløber meget koncentreret med max. 350 med. juli 1980 og 300 ult. juli og pri. august 1979., og at der generelt er registreret mellem 50 og 300 som højeste antal.

Ved vadefugletællingerne i årene 1981-1986 var det højeste antal registrerede Småspøver i Vadehavet 218 den 13.-15. august 1982 (Laursen et al. 1987).

I 1976 optaltes rastende Småspøver på Malön, som regnes for den vigtigste rasteplads på den svenske vestkyst (Götmark 1978). I 5-dages perioden 17.7-21.7 var der ca 175, 22.7-26.7 ca 150 og 27.7-31.7 ca 90 som højeste antal. Det er færre end registreret på Samsø i samme periode. Klaus Malling Olsen (in litt.) har oplyst, at flokke på op til 80-90 fugle raster på Melby

Småspover på Skallingen. Den Lille Regnspove forekommer især i Vest- og Sønderjylland, men optræder også talrigt i Stavns Fjord området på Samsø. Foto: John Larsen.

Overdrev ved Tisvilde Hegn, men at der i øvrigt kun ses relativt få på Sjælland. Ved Falsterbo ses arten frem til omkring 1. september i flokke af samme størrelse som ved Melby Overdrev.

Som det fremgår af Fig. 2 og Tab. 1, har der efter 1984 været en stigende tendens i antallet af rastende Småspover på Samsø. Tallene gælder Hesselholm Møde, men en tilsvarende udvikling har fundet sted på Østerhede og Ydersteholm, selv om præcise tal savnes.

Götmark (1978) konstaterede, at revlinge bærer udgør en meget væsentlig del af Småspovernes føde under efterårstrækket, og at Småspoverne sandsynligvis vælger områder, hvor der gror revling, som rastepladser. Som omtalt foran er revling blevet en stadig større del af bevoksningen på Østerhede i de senere år. Dette forhold kan have betydning, at der er skabt bedre muligheder for fødesøgningen, og dermed være årsagen til at der er kommet flere rastende og fouragerende Småspover i området.

Summary: Staging Whimbrels on Samsø, eastern Jutland, 1982-1988

Northern Samsø (Fig. 1) appears to be an important staging area for Whimbrels during July and August. When averaged over five days, daily numbers on one locality have peaked around 150 birds in recent years (Fig. 2), with maximum counts exceeding 200 (Tab. 1).

Referencer

- Cramp, S. & K. E. L. Simmons (red.) 1983: The Birds of the Western Palearctic. Vol. III. – Oxford Univ. Pr.
- Dybbro, T. 1978: Oversigt over Danmarks Fugle. – DOF, København.
- Götmark, F. 1978: Småspovens *Numenius phaeopus* sträck och val av rastplatser. – Vår Fågelvärld 37: 113-120.
- Laursen, K., L. M. Rasmussen & J. Frikke 1987: Internationale vandfugletællinger i Vadehavet. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 81: 178-179.
- Meltofte, H. 1980: Fugle i Vadehavet. Vadfugletællinger i Vadehavet 1974-1978. – Fredningsstyrelsen, Miljøministeriet.
- Meltofte, H. 1981: Danske rastepladser for Vadfugle. Vadfugletællinger i Danmark 1974-1978. – Fredningsstyrelsen, Miljøministeriet.
- Meltofte, H. 1987: Vadfugle på Tipperne 1928-82. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 81: 1-108.
- Meltofte, H., S. Pihl & B. M. Sørensen 1972: Efterårstrækket af vadefugle (*Charadrii*) ved Blåvandshuk 1963-1971. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 66: 63-69.

Leif Brauer
Skodsborgparken 44
2942 Skodsborg

Hvinand *Bucephala clangula* som ynglefugl i Danmark

Hvinanden *Bucephala clangula* er udbredt i hele nåle-skovsbæltet i Sovjetunionen og Europa (Bauer & Glutz 1969). I løbet af 1800-tallet har den bredt sig i landene syd for Østersøen og vest for Danmark. Man kunne derfor forvente, at Hvinanden på et tidspunkt skulle etablere en ynglebestand i Danmark.

Hvinandens habitat er højskov nær søer, damme, floder eller havkyster med lav salinitet, som f.eks. den Botniske Bugt (Ulfstrand & Högstedt 1976). Søerne, der anvendes som ynglelokaliteter, må hverken være for lavvandede eller for dybe, og de skal have store områder med åbent vand frit for alt for megen submers vegetation (Cramp & Simmons 1977).

Hvinandens udbredelse i de omgivende lande

Mecklenburg, Østtyskland: Hvinanden etablerede sig som ynglefugl i Mecklenburg i anden halvdel af det 19. århundrede. I 1900-tallet er bestanden fortsat vokset og har bredt sig i nordvestlig retning. Bestanden var i begyndelsen af 1980'erne mellem 200 og 250 ynglepar (Klafs & Stübs 1987).

Slesvig-Holsten, Vesttyskland: Efter at de første ynglepar havde etableret sig vest for floden Oder i 1870 (Klafs & Stübs 1987), udviklede bestanden sig

langsomt og var endnu omkring 1960 under 100 par. I 1960-1970 voksede bestanden kraftigt, bl.a. på grund af opsætning af redekasser. Bestanden 1969-1981 er angivet til 140 par fordelt på 71 lokaliteter, med vigtigste yngleområde ved de store holstenske søer (R. K. Berndt in litt.).

Sverige: Hvinanden er udbredt i hele Sverige op til Uppland, Västmanland, Dalarna, Värmland og Dalsland (Bauer & Glutz 1969). Svensson (1978) anfører, at Hvinande-bestanden er markant øget i Syd- og Mellem-sverige, sandsynligvis som en følge af opsætning af redekasser. I Skåne angives bestanden til ca 750 ynglepar, de fleste i landskabets nordlige del (Andell & Nilsson 1987).

Norge: Hvinanden yngler ikke længere i Vestnorge, men har spredt sig mod syd (Haftorn 1971).

Skotland: Udviklingen er beskrevet af Dennis & Dow (1984). Siden 1950 er Hvinanden regelmæssigt blevet rapporteret som oversomrende i Skotland. For at få Hvinanden til at etablere sig som ynglefugl, blev der i Invernesshire opsat 20 hvinandekasser i 1950 og yderligere 21 i begyndelsen af 1960'erne, men først i 1974 blev den første hvinandekasse beboet. Bestanden er senere øget ved opsætning af flere kasser. I 1982 registreredes 41 par, hvoraf 23 fik udrugte unger. Yderligere nogle få par har hvert år ynglet i naturlige huller i træer.

Hvinanden som ynglefugl i Danmark

Hvinanden har sandsynligvis ruget her i landet fra tidlig boreal tid, og den har "antagelig været dansk ynglefugl gennem hele skovtiden" (Løppenthin 1967). I nyere tid har Hvinanden ikke med sikkerhed ynglet i Danmark, før et ynglefund blev rapporteret i 1972 (Dybbro 1976). I det følgende gøres der rede for bestandens udvikling i Danmark fra 1972 til 1988, hvor en lille bestand er etableret. Alle kendte yngleforsøg er medtaget i oversigten, men SU-godkendelse foreligger kun for Sønderjylland 1972, Stignæs 1985 og de to fund i nordsjællandske redekasser i 1988.

1972: 1 hun med pull. i en skovsø i Sønderjylland (Dybbro 1976).

1978: 1 hun og 1 pull. på lokalitet i Nordjylland (N. O. K. rapp. nr 15, 1978).

1979: 0-1 par i Nordjylland (N. O. K. rapp. nr 16, 1979).

1981: 1 hun og 1 juv. på lokalitet i Nordjylland (N. O. K. rapp. nr 18, 1981). – 1 hun fundet død 13. maj i natuglekasse ved Nørre Sø (40 m fra bredden) i Fiskerup Skov, Brahetrolleborg Skovdistrikt. Der var ingen æg i reden, men der var lavet redeskål med dun (Bøgelund 1982).

1982: 1 muligt par i Nordjylland (N. O. K. rapp. nr 19, 1982).

1983: 3 juv. iagttaget 5.-10. august ved Stignæs (DOF-Vestsjællands Ynglefugleregister).

Hvinandekasse ved dam i Nordsjælland. Kassen blev benyttet i 1986 og 1987. Foto: forf.

1984: 2 juv. iagttaget 15.-20. august ved Stignæs (DOF-Vestsjællands Ynglefugleregister). – 1 hun med 7 pull. i Nordsjælland (Sjældne Ynglefugle Udvalget/DOF).

1985: *Fyn*. 3. juli 1 hun med 3 pull. og 14. juli 1 hun med 16 juv. (Sjældne Ynglefugle Udvalget/DOF).

Vestsjælland. 1 hun med 3 pull. Stignæs (DOF-Vestsjællands Ynglefugleregister). – 1 ynglepar i Vestsjælland (Fugle på Sjælland 1987). – 1 hun med 4 juv. i Skælskør Nor ultimo juli (DOF-Vestsjællands Ynglefugleregister).

Nordsjælland. 1-2 hunner med 2-5 juv. ved en nordsjællandsk kyst (Fugle på Sjælland 1985). – 11. juni 1 hun med 6 pull. Nordsjælland (Sjældne Ynglefugle Udvalget/DOF). – 1 hun med pull. set i juni, Nordsjælland (S. Gravsholt mundtl.).

1986: *Fyn*. Mindst et ynglepar (Fugle iagttagelser på Fyn 1986, Lokalrapport).

Nordsjælland. 1 hun med 4 pull. Kuldet udruget i hvinandekasse (egne obs.).

1987: *Vestsjælland*. 2 pull. iagttaget ved Skjoldnæsholm (DOF-Vestsjællands Ynglefugleregister).

Nordsjælland. 27. juni 1 hun med 9 pull. og 1 hun med 11 pull. Begge kuld udrugede i hvinandekasser (egne obs.). – 4. juli 1 hun med 4 pull. (S. Gravsholt mundtl.).

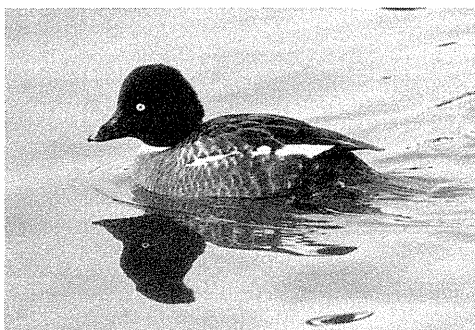
1988: *Vestsjælland*. 4 hunner med pull. på 3 forskellige lokaliteter (DOF-Vestsjællands Ynglefugleregister).

Nordsjælland. 4 hunner med pull. De 2 kuld udrugede i hvinandekasser, mens der er usikkerhed om, hvor de 2 andre kuld er udrugede (egne obs.).

Som det fremgår af gennemgangen har Hvinanden, siden den første gang ynglede i Sønderjylland i 1972 (Dybbro 1976), forsøgt at yngle over det meste af landet. I 1988 er en lille bestand etableret i Vestsjællands Amt. Alle 4 kuld var udrugede i naturlige redehuller, da der ikke var opsat hvinandekasser i området. I Nordsjælland ynglede Hvinanden første gang i 1984, og i 1985 blev 2 hunner set med pull. I vinteren 1985-86 satte jeg de første hvinandekasser op, og en kasse blev beboet allerede i 1986. I de følgende år er antallet af hvinandekasser gradvist øget til 13, og i 1988 blev der med sikkerhed udruget 2 kuld på 9 hhv. 11 pull. i de opsatte kasser, mens der er usikkerhed om ynglestedet for to andre kuld. Usikkerheden skyldes, at hvinandekasserne først bliver eftersat efter rugetiden.

Den hvinandekasse, jeg har anvendt i Nordsjælland, måler 30×30×60 cm med en åbning på 15×15 cm. Kassen bund dækkes af 10 cm halm. Senere har jeg i litteraturen fundet beskrivelser af svenske hvinandekasser af en anden type: 20×20×41 cm, med en åbning på 11×11 cm placeret umiddelbart under taget (Dow & Fredga 1985).

Selvom Hvinanden kan yngle langt fra nærmeste sø (Eriksson 1978), øges chancen for at kassen bliver be-

Hvinanden er på vej ind i den danske fauna. Den kan hjælpes på vej ved opsætning af redekasser. Foto: Per Schiermacher Hansen.

boet, hvis åbningen anbringes ud mod åbent vand. Kassen forsides bør hælte fremad, så hvinandællingerne nemt kan løbe op af indersiden, når de efter klækningen skal ud af flyvehullet.

Diskussion og konklusion

I Danmark, hvor Hvinanden er almindelig som oversomrende på en række lokaliteter, er forudsætningerne for en ynglebestand til stede, idet ællingerne spiser samme fødeemner som adulte Hvinænder (Eriksson 1976).

Med artens ekspansion syd for Østersøen (Klafs & Stübs 1987, R. K. Berndt in litt.) og stigningen i den svenske bestand (Svensson 1978) var det at forvente, at Hvinanden ville begynde at yngle i Danmark. Men etableringen af en større bestand i Danmark vil kræve, at der opsættes redekasser til Hvinand langs søbredder og kyster. Kasser er nødvendige, fordi hule træer er en mangelvare. Der vil især kunne forventes resultater på steder, hvor der i forvejen er en oversomrende bestand af Hvinand (f.eks. Madum Sø, jvf. Brøgger-Jensen & Falk 1988).

Resultaterne fra Nordsjælland og de langt mere omfattende undersøgelser i Sverige og Finland (Sirén 1951, Fredga & Dow 1984) viser, at hvinandebestanden kan øges betydeligt gennem opsætning af redekasser. I mange områder af Skandinavien, Finland og Sovjetunionen er der en flere hundrede år gammel tradition for at opsætte kasser til Hvinand (Bauer & Glutz 1969). I Sverige skønnes det, at der er opsat 75 000 kasser (Dennis & Dow 1984); den samlede svenske hvinandebestand anslås til at være 100 000 par (Ulfstrand & Högstedt 1976). Den videre udvikling af hvinandebestanden i Danmark vil i høj grad være afhængig af, om vi også her vil opsætte kasser til Hvinand ved søer og kyster.

Niels Bang takkes for hjælp med fremstilling og opsætning af hvinandekasser, R. K. Berndt for at have stillet endnu ikke publicerede oplysninger om Hvinandens udbredelse i Slesvig-Holsten til min rådighed, Svend Gravsholt for oplysninger om ynglende Hvinænder, Uffe Gjør Sørensen for oplysninger fra Sjældne Ynglefugle-Udvalget DOF samt vejledning om litteratur, Bent Møller Sørensen for oplysninger om Hvinand fra DOF-Vestsjællands Ynglefugleregister, og Søren Wium Andersen for gennemlæsning af manuskriptet.

Summary: The Goldeneye as a breeding species in Denmark

The Goldeneye was first recorded breeding in Denmark in 1972. Since then scattered breeding attempts have taken place all over the country and by 1988 a small population of four pairs in Southwest Zealand and four pairs in North Zealand was established. The Goldeneyes in Southwest Zealand nest in natural tree cavities, while the subpopulation in North Zealand appears to depend on the provision of nest boxes.

Referencer

- Andell, P. & L. Nilsson 1987: Svensk fågelatlas i Skåne. Del 2. – Anser 26: 9-26.
- Bauer, K. M. & U. N. Glutz von Blotzheim 1969: Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Bd. 3. – Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden.
- Brøgger-Jensen, S. & K. Falk 1988: Overvågning af EF-Fuglebeskyttelsesområder 1987. – Skov- og Naturstyrelsen, Miljøministeriet, og Vildtforvaltningen, Landbrugsministeriet.
- Bøgelund, S. 1982: Hvinand på rede. – Havrevimpen 1982: 6.
- Cramp, S. & K. E. L. Simmons (red.) 1977: The birds of the Western Palearctic. Vol. 1. – Oxford University Press.
- Dennis, R. H. & H. Dow 1984: The establishment of a population of Goldeneyes *Bucephala clangula* breeding in Scotland. – Bird Study 31: 217-232.
- Dow, H. & S. Fredga 1985: Selection of nest sites by a hole-nesting duck, the Goldeneye *Bucephala clangula*. – Ibis 127: 16-30.
- Dybbro, T. 1976: De danske ynglefugles udbredelse. – DOF.
- Eriksson, M. O. G. 1976: Food and feeding habits of downy Goldeneye *Bucephala clangula* (L.) ducklings. – Ornis Scand. 7: 159-169.
- Eriksson, M. O. G. 1978: Lake selection by Goldeneye ducklings in relation to availability of food. – Wildfowl 29: 81-85.
- Fredga, S. & H. Dow 1984: Factors affecting the size of a local population of Goldeneyes breeding in Sweden. – Viltrevy 13(2).
- Haftorn, S. 1971: Norges fugler. – Oslo.
- Klafs, G. & J. Stübs 1987: Die Vogelwelt Mecklenburgs. – V. E. B. Gustav Fischer Verlag, Jena.
- Løppenthin, B. 1967: Danske ynglefugle i fortid og nutid. – Odense Universitetsforlag.
- Sirén, M. 1951: Increasing the Goldeneye population with nestboxes. – Suomen Riista 6: 189-190.
- Svensson, L. (red.) 1978: Sveriges Fåglar. – SOF.
- Ulfstrand, S. & G. Högstedt 1976: Hur många fåglar häckar i Sverige? – Anser 15: 1-32.

Johannes Bang
Stenvænget 15
Gadevang, 3400 Hillerød

Efterlysning

Foreningen er næsten helt udgået for DOFT nr 1-2, 1989. Vi beder derfor om, at medlemmer, der ikke ønsker at gemme deres tidsskrifter, venligst sender dette nummer til DOF, Vesterbrogade 140, 1620 Kbh. V.

På forhånd tak